

POVIJESNI RAZVOJ NOVCA

Vidaković, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:228:937949>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department of Professional Studies](#)



SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Preddiplomski stručni studij Računovodstvo i financije

DORIS VIDA KOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

POVIJESNI RAZVOJ NOVCA

Split, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Preddiplomski stručni studij Računovodstvo i financije

Predmet: Osnove ekonomije

ZAVRŠNI RAD

Kandidat: Doris Vidaković

Naslov rada: Povijesni razvoj novca

Mentor: mr.sc. Branko Sorić

Split, rujan 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT	1
1. UVOD	2
2. NOVAC.....	3
2.1. Pojam i svrha novca	3
2.2. Priroda i funkcija novca	4
2.3. Pojam valute	6
3. POVIJESNI RAZVOJ NOVCA.....	7
3.1. Razvoj pojavnih oblika novca	8
3.1.1. Trampa	8
3.1.2. Kovanice.....	10
3.1.3. Papirni novac.....	12
3.2. Hrvatski novac.....	15
3.3. Fiducijarni novac.....	16
3.4. Vremenska vrijednost novca	17
3.5. Budućnost novca	18
3.5.1. Virtualni novac	18
3.5.2. Digitalni novac	20
5. ZAKLJUČAK	24
LITERATURA.....	26
POPIS SLIKA	29

SAŽETAK

Povijesni razvoj novca

Cilj završnog rada je analizirati povijesni razvoj novca. Novac ima svoj povijesni razvoj od trampe do pojave metalnog novca, zatim kovanica i novčanica. Neki novac poput metalnih kovanica ima stvarnu vrijednost u smislu korištenih materijala za njegovu izradu. Međutim, papirni novac je češći u modernom svijetu i obično materijal od kojeg je izrađen nema pravu vrijednost. Tijekom evolucije novca valuta je poprimila nekoliko različitih oblika. Novac je danas standard vrijednosti svih dobara i usluga te služi kao sredstvo razmjene. Novac je predmet koji ima određenu vrijednost što omogućuje trgovinu robom i uslugama. Novac ima klasične funkcije kao što je obračunska jedinica, sredstvo plaćanja i pohrana vrijednosti. Postoji niz oblika novca od kojih ne moraju nužno obavljati sve tri funkcije. U budućnosti postoje šanse da će sadašnji oblici novca biti pridruženi novim oblicima iako je teško utvrditi vjerojatnost širokog prihvaćanja tih oblika. Zasižno će doći do promjene oblika novca kako u transakcijskim metodama, odnosno fizičkim i digitalnim oblicima.

Ključne riječi: novac, povijesni razvoj, kamata, kredit.

ABSTRACT

Historical development of money

The goal of the final paper is to analyze the historical development of money. Money has its historical development from barter to the appearance of metal money, then coins and banknotes. Some money, such as metal coins, has real value in terms of the materials used to make it. However, paper money is more common in the modern world and usually the material it is made of has no real value. During the evolution of money, currency has taken several different forms. Today, money is the standard of value for all goods and services and serves as a means of exchange. Money is an object that has a certain value that enables trade in goods and services. Money has classic functions such as a unit of account, a means of payment and a store of value. There are a number of forms of money that do not necessarily perform all three functions. In the future, there are chances that current forms of money will be joined by new forms, although the likelihood of widespread acceptance of these forms is difficult to determine. There will certainly be a change in the form of money, both in transaction methods, that is, in physical and digital forms.

Keywords: money, historical development, interest, credit.

1. UVOD

Predmet završnog rada je povijesni razvoj novca. Na samom početku rada se može reći kako je novac najvažniji oblik financijske imovine u gospodarstvu. Novac služi kao standard vrijednosti svih dobara i usluga, te kao sredstvo razmjene i rezerva buduće kupovne snage. Novac je temelj većine oblika napretka, odnosno roba kao i svaka druga pri čemu ima svoju upotrebnu vrijednost. U sadašnjosti se sva financijska imovina vrednuje u novcu.

Ljudi su od uvijek koristili neki oblik novca. U početku su prakticirali robnu razmjenu, a kasnije su koristili plemenite materijale kao sredstvo razmjene. Novac nije imao u početku određeni i zadani oblik, nego je važnija bila njegova težina. Prvi oblik novca je bio kovani novac. Povijesno razmatrajući pojava vlasništva i podjela rada izazvala je potrebu za novcem. Počeo se proizvoditi višak te je razmjena bila potrebna. Novac se razvio iz robne razmjene koja se naziva trampa. Tadašnji ljudi razmjenjivali su razne predmete, a razvoj novca išao je dalje. U posljednje vrijeme je aktualan digitalni novac o čemu se detaljnije pište u radu.

Ciljevi završnog rada jesu objasniti funkciju novca, povijesni razvoj novca, njegove oblike kroz povijest i suvremeni oblik novca kao što je digitalni novac. Također, cilj rada je istaknuti budućnost novca pri čemu se objašnjava digitalni novac i virtualne valute.

Završni rad sadrži četiri dijela. Prvi dio rada je uvod u kojem se obrazlaže tema rada, zatim se postavljaju ciljevi rada, te se prikazuje struktura rada. U drugom dijelu rada detaljno se objašnjava funkcija novca, njegove karakteristike i pojašnjava se pojam valute. Treći dio rada se odnosi na povijest novca u kojem se objašnjavaju pojavni oblici novca kroz povijest. Zaključak je četvrti dio rada u kojem se iznose zaključci do kojih se došlo.

2. NOVAC

U ekonomskoj znanosti današnja era gospodarstva se karakterizira kao novčana ili kao kreditno gospodarstvo. Novac i kredit su u modernim gospodarstvima okvir i podloga čitavog privrednog života. Međutim novac i kredit nisu bili oduvijek od takve važnosti u ljudskom društvu.¹

Povijesno gledano ekonomski život se nalazio na stupnju zatvorene privrede na razini svakog kućanstva, gdje je takva zajednica proizvodila sve što joj je bilo potrebno za život, a novca nije bilo, niti je bio potreban. To je bila faza privredne zatvorenosti pojedinih kućnih gazdinstava, gotovo bez ikakvih veza među jedne privredne jedinice s ostalima.

Period naturalne razmjene dobara također nije imao novac u modernom smislu riječi. Razmjenjivala se roba za robu, ali u početku ne po nekom kompliciranom procesu odmjerenosti korisnosti i privrednih subjekata koji vrše razmjenu ili uzimajući u obzir količinu rada koja je utrošena za proizvodnju tih dobara.

Proširivanjem naturalne razmjene dobara doprinosila je razvoju društvene podjele rada čime se ona sve više i usavršavala, ali je taj proces tekao vrlo sporo. Razvoj svakog običaja išao je polagano i uslijed opće nesigurnosti i prepreka uz određene prekide.

2.1. Pojam i svrha novca

Novac se može definirati na različite načine. U statističke svrhe novac se može definirati kao skup likvidnih financijskih sredstava koji je usko povezan s razvojem gospodarstva i koji je potencijalno podložan kontroli vlasti. Pozornost tada postaje usmjerena na fluktuacije tog skupa imovine dajući najjasnije pokazatelje razvoja gospodarstva i nastojanja vlasti da utječu na taj razvoj.²

Novac služi kao sredstvo prilikom razmjene dobara i usluga. Olakšava i ubrzava razmjenu. Novac je univerzalno prihvaćena protuusluga koju je svatko spreman primiti u zamjenu za dobro ili uslugu koje se prodaje.³

¹Tomašević, J. (2004). *Novac i kredit*, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 57.

²Goodhart, C.A.E. (1977). *The Role, Functions and Definition of Money*. In: Harcourt, G.C. (eds) *The Microeconomic Foundations of Macroeconomics*. Other International Economic Association Publications Series. Palgrave Macmillan, London., str. 205.

³Ferenčak, I. (2003). *Počela ekonomike*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str. 343.

Ljudi koji kupuju uvijek nude novac u zamjenu za dobro koje žele. Novac kao obračunska jedinica služi za određivanje cijena dobra i usluge. Novac se može transformirati u odgovarajuću količinu robe u bilo kojem trenutku. Štednja je nužna mjera opreza prevladati mogući nedostatak novca. Novac i kredit nisu bili oduvijek od takve važnosti u ljudskom društvu. Što je ono u ekonomskom i socijalnom pogledu postajalo različitije i složenije, to je raslo i značenje novca i kredita.

2.2. Priroda i funkcija novca

Glavne funkcije novca su da služi kao sredstvo razmjene i sredstvo plaćanja.⁴ Kao takav mora po definiciji biti pohrana vrijednosti i obračunsku jedinicu. Pregledom literature mogu se naći pojmovi novca kao medij razmjene i sredstvo plaćanja. Međutim, danas se vide razlike između ovih pojmova. Na primjer, određena specijalizirana sredstva za plaćanja nisu opće sredstvo razmjene pri čemu je funkcija novca ključna kao medij razmjene.

Postoje i mnoge određene transakcije koje uključuju specijalizirana sredstva plaćanja pri čemu takva plaćanja ne bi bila uključena ni u jednu definiciju novca. Funkcionalna definicija novca kao općeg sredstva plaćanja je različita i uža od koncepta novca kao medija.

Funkcija novca se smatra i štednjom koja je povezana s određenim rizikom. Ponuda novca u vrijeme inflacije mogu se obezvrijediti, a sama funkcija novca kao čuvara vrijednosti je upitan. U ovakvim trenucima ljudi se rješavaju novca traženje boljeg čuvara vrijednosti (npr. nekretnine). Novac nije moguće definirati izvan njegovih funkcija, može se reći kako je novac ono što prvenstveno funkcionira kao sredstvo razmjene i zatim i kao računovodstvena cjelina te standard za plaćanje.⁵

Tri su najznačajnije funkcije novca:⁶

1. novac služi kao standard vrijednosti,
2. novac služi kao sredstvo razmjene,
3. novac služi kao spremište vrijednosti.

Novac služi kao standard vrijednosti svih dobara i usluga. Bez novca cijene bi se morale određivati kao odnosi razmjene sa svim drugim dobrima i uslugama što bi bio veliki problem

⁴Goodhart, C.A.E. (1977). *The Role, Functions and Definition of Money*. In: Harcourt, G.C. (eds) *The Microeconomic Foundations of Macroeconomics*. Other International Economic Association Publications Series. Palgrave Macmillan, London., str. 206.

⁵Ferenčak, I.op. cit., str. 343.

⁶Novak, B. (1999). *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str. 35.

za kupce i prodavače tih dobara i usluga. Postojanje novca omogućuje izraziti cijene dobara i usluga pomoću jednog dobra, novčane jedinice. Primjerice u Republici Hrvatskoj je kuna obračunska jedinica djeljiva s 100 lipa, a cijene svih roba i usluga izražene su u kunama i lipama. Zahvaljujući tome, moguće je izračunati relativne cijene robe i usluga.

Novac služi kao sredstvo razmjene i on je jedina financijska imovina koju će tvrtka ili kućanstvo prihvatiti za plaćanje dobara i usluga. Ljudi prihvaćaju novac jer znaju da ga kasnije mogu zamijeniti za druga dobra i usluge. Novac služi kao spremište vrijednosti i rezerva buduće kupovne snage. Kupovna snaga se može spremi u obliku gotovine ili tekućeg računa dok ne dođe vrijeme za kupovinu.⁷

Novac funkcionira kao jedina perfektno likvidna imovina u financijskom sustavu. Neka imovina je likvidna ako se može konvertirati u gotovinu brzo i bez gubitka vrijednosti. Likvidna imovina ima tri osobine:⁸

- Stabilnost cijene,
- Trenutnu utrživost,
- Reverzibilnost.

Neka imovina se mora smatrati likvidnom ako je njena cijena relativno stabilna tijekom vremena, ako ima aktivno tržište na kojem se s njom trguje, a reverzibilna je ako investitori mogu vratiti svoju početnu investiciju bez gubitka. Do nelikvidnosti dolazi kada tvrtka ne može prodati dovoljan dio imovine da pokrije dugove. Tvrtka tada ima dovoljno imovine, ali je ne može unovčiti, jer nema dovoljno potencijalnih kupaca. Također, do nesolventnosti dolazi kada vrijednost dugovanja prelazi vrijednost imovine. Tvrtku koju je zahvatila kriza likvidnosti možda će i moći prodati imovinu, ali tek po cijeni koja zapravo znači nesolventnost.⁹

⁷Novak, B. (1999). *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str. 35.

⁸Ibid., str. 36.

⁹Ferguson, N. (2009). *Uspon novca*, Ljevak., Zagreb, str. 55.

2.3. Pojam valute

Valuta je uređeni novčani sustav jedne zemlje. Ukoliko između zakonskih odredaba i stvarnih prilika u valuti jedne države postoje razlike, onda naravno nije važno ono što za konstituira, nego ono što stvarno postoji. U tome slučaju održavaju se u raznim državama, naročito u periodama kriza, razne fikcije najbolje dokazuje razvoj valuta u svijetu od 1931 do 1934 godine.¹⁰

Ima dvije osnovne vrste valuta:¹¹

1. Valute kod kojih je novčana jedinica tehnički i zakonski definirana kao izvjesna količina nekog objektivnog standarda, npr. zlata ili srebra i gdje je time ta novčana jedinica vezana na taj objektivni standard, a država odnosno emisiona ustanova obvezna je da održava novčanu jedinicu u suglasju s vrijednošću tog objektivnog standarda. To su vezane valute.
2. Valute koje nisu vezane na nikakav objektivni standard i u svojoj su vrijednosti podložne isključivo zakonu ponude i potražnje tog novca u prometu. Potražnja i ponuda tog novca mogu se donekle podešavati manipulacijom sa strane odgovornih faktora. Ta se manipulacija može da vodi pod raznim kriterijima, ali su glavna ova tri:
 - a) može se ići za održanjem stalne intervalutarne vrijednosti takvog novca, ali bez vezivanja na neki objektivni standard
 - b) može se nastojati da se održi stabilna kupovna snaga novčane jedinice i
 - c) može se nastojati da se pomoću monetarno - političkih i kreditno političkih mjera održi puno zaposlenje u narodnoj privredi. To su slobodne valute.

Zajednički u tehničkom, pravnom i ekonomskom pogledu osnovni pojam kod valute bilo kojeg tipa je pojam novčane jedinice. Novčana jedinica je ime od države proklamiranog, dakle zakonskog sredstva plaćanja ili općeg sredstva razmjene. U vanrednim prilikama kao što su ekstremne inflacije zakonsko sredstvo plaćanja gubi često svojstvo općeg sredstva razmjene do bara. Kod vezanih valuta novčana jedinica definirana je kao izvjesna količina.¹²

¹⁰ Ibid., str.87.

¹¹ Tomašević, J. (2004). op. cit., str. 58.

¹² Ibid., str. 89.

3. POVIJESNI RAZVOJ NOVCA

Najvažniji oblik financijske imovine u gospodarstvu je novac. Sva financijska imovina se vrednuje u novcu, a tijekom sredstava između davatelja i uzimatelja zajmova odvija se pomoću novca. Jedna od najznačajnijih komponenti ponude novca u većini zemalja su tekući računi, koji predstavljaju dug komercijalnih banaka. Depozit u banci predstavlja pravo u odnosu na banku, a to se pravo može ostvariti u skladu s uvjetima tog depozita.¹³ Slika 4. prikazuje simbolični povijesni razvoj novca.

Slika 1. Povijest novca



Izvor: Beniwal, S. (2020). Evolutionofmoney, dostupno na: <https://ecoaim.in/2020/05/22/evolution-of-money/>, (12.08.2022)

Izdavanje i upravljanje novcem je u funkciji države, ali država tek u zadnjih 150 do 200 godina ne samo da određuje u potpunosti tehničku i pravnu stranu novčanog sistema u svim njegovim pojedinostima, nego to shvaća kao javnu službu i tek od tada nastaje državni novčani sustav. Zakonski sklop koji regulira novčani sustav jedne države zove se važenje ili valuta. Pod tim imenom može se shvatiti također i skup svih vrsti od države reguliranog novca unutar jedne na rodne privrede.¹⁴

¹³Tomašević, J. (2004). op. cit., str. 57

¹⁴ Ibid., str. 87.

3.1. Razvoj pojava oblika novca

Novac je mijenjao oblik tijekom vremena. Prvi novac obično je bio robni novac, odnosno predmet od materijala koji je imao tržišnu vrijednost. Naturalni ili robni novac bio je prvi oblik novca. Robni novac je novac koji ima svoju intrinzičnu vrijednost. Riječ je o tržištu koju prirodni novac može ostvariti izvan svoje funkcije kao sredstvo razmjene. Najrazličitije stvari, kao stoka, duhan, pšenica, krzno, itd. koji se koriste kao sredstvo razmjene. Međutim, Zlato i srebro su najpoznatiji predstavnici robnog novca.

Novac nastaje tek kada plemeniti metali zlato i srebro preuzmu ulogu zajedničkog ekvivalenta. Prednosti plemenitih metala u obliku novca ima svoje prednosti kao što je laka prenosivost, djeljivost, postojanost, istovjetnost kvalitete i dr.¹⁵ Kasnije se pojavio reprezentativni novac u obliku novčanica, koji se mogao zamijeniti za određenu količinu zlata ili srebra.¹⁶

3.1.1. Trampa

Od samog početka čovjek je proizvodio hranu i razmjenjivao je za nešto drugo što mu je bilo potrebno. Nije bilo moguće stvarati zalihe hrane zbog roka trajanja pa se utvrđivala pojedina vrijednost svih roba prema nekim univerzalnim dogovorenim vrijednostima kojim se mjerila proizvedena roba. Na taj način se vršila trampa.¹⁷ Dakle, razdoblje trampe se temeljilo na razmjeni u kojoj se roba ili usluge izravno razmjenjuju za drugu robu ili usluge. Ova razmjena nema zajednički oblik valute pa se sva trgovina mora odvijati za drugu robu ili usluge.

Slika 2. Prikaz trampe



Izvor: <https://www.iscripts.com/blog/barter-economy/>, (25.08.2022)

¹⁵Ferenčak, I., op. cit. str. 344.

¹⁶Razvoj pojava oblika novca, https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.hr.html, (29.06.2022)

¹⁷Kovač, D. (2020). Prvi kovani novac. Numizmatičke Vijesti, 62 (73), 5-13.

Karakteristika trampe je to što se radi o najjednostavnijem sustavu trgovine. Problemi vanjske međunarodne trgovine ne postoje u ovakvom sustavu plaćanja. Zbog manje mogućnosti skladištenja robe, nema problema s ekonomskom snagom. Kako bi se zadovoljile potrebe društva, prirodni resursi se koriste idealno. Budući da ne postoji medij razmjene, potrebe dvaju korisnika moraju se podudarati. Sva dobra se ne mogu jednako podijeliti. Problem nastaje kada se velika roba mijenja za malu. Plaćanja se bilježe prema određenim robama i uslugama, a isto tako roba i usluge se ne mogu lako transportirati s jednog mjesta na drugo kao što se može s novcem.

Tijekom povijesti su različite vrste robe imale ulogu novca. Najpoznatija roba kojom se vršila trampa je stoka, sol, školjke (u Africi), kamenje (u Polineziji), krzno, cigarete. Plemeniti metali, koji su od najranijih vremena bili cijenjeni polako su se počeli koristiti, prvo kao sredstvo razmjene, a kasnije i kao kovine od kojih se pravio novac. U početku su plemeniti metali koristili prilikom izrade nakita. Postupno su tri kovine preuzimale primat u robnoj razmjeni, a to su zlato, srebro i bakar.¹⁸

Novac danas u suvremenoj ekonomiji ima ključnu ulogu, ali moderni novac razvio se iz robne razmjene - trampe, čiji su prvi oblici zabilježeni prije desetak tisuća godina. Tadašnji ljudi razmjenjivali su razne predmete, dajući ono čega su se mogli odreći za potrebnije ili poželjnije stvari. Takav način razmjene negdje oko 3 000 godina prije Krista izbacio je na površinu prve oblike primitivnog novca. Neka dobra, poput školjaka, žita, kože ili stoke omogućavala su bržu i jednostavniju razmjenu dobara.¹⁹

¹⁸ Tomašević, D. (2013). Novac i odnos prema bogatstvu, Katolički bogolovni fakultet u Sarajevu, 15(31), str. 6.

¹⁹ Povijest novca i njegove funkcije na <http://www.vern.hr/docs/medijske-stipendije-2012-2013/RIF/Zarko-Primorac-Novac-odakle-dolazi-kamo-odlazi-04-01-2013.pdf> (24.06.2022.)

3.1.2. Kovanice

Točni počeci kovanja novca nisu poznati, ali ipak se razvoj novca veže uz razdoblje 600 godina prije Krista kada se u Libiji pojavljuju prvi oblici metalnog novca. Čini se da je kovani novac uveden u uporabu u 7. stoljeću prije Krista i to u Grčkoj ili zapadnom Maloj Aziji, što preuzimaju i Perzijanci u 6. stoljeću.²⁰

Rani oblici kovanog novca su imali razne motive. Od vladara koji je u lovu, do galija, kralja s bojnim kolima, zatim božice Atene, sove i drugih životinja (poput lavova i konja). Natpisi na kovanom novcu počinju se pisati tek u 5. stoljeću pr. Kr., i to prvo kao kratice, a kasnije i kao cjelovita imena. Natpisi su prvo donosili imena kraljeva. Babilonci, Perzijanci, Feničani, Grci su oni imali različite standarde za težinu novca, što je otežavalo trgovinu. Za vrijeme Aleksandra Velikog, u 4. i 5. stoljeću došlo je do standardizacije težine kovanog novca koji se koristio od Indije do Grčke.²¹

Metali, a posebno zlato, bili su vrlo pogodan novčani materijal. Zlato je bilo relativno rijetko, lako se čuva i prenosi, u njegovu proizvodnju treba uložiti mnogo rada pa je relativno skup. Od tada metali, a posebno zlato ima bitnu ulogu kao novčani materijali. U početku su te plemenite kovine bile izljevane u kolute ili šipke i kod razmjene su vagane a tek su se kasnije počele lijevati kovanice, kakve ih danas poznajemo. Bila je puno važnija težina, nego li oblik. Novac se, dakle, u početku vagao.²²



Slika 3. Prvi kovani novac 640. pr. Krista

Izvor: coloseocollection.com, (24.08.2022)

²⁰ Tomašević, D. op. cit. str. 6.

²¹ Ibid., str. 7.

²² Ibid. str. 8.

Samo kovanje novca bilo je potvrda utvrđene količine metala u komadu kovanog novca. Kovani novac sadržavao je u prvo vrijeme određenu mjeru težine i po njoj je imao svoje ime kao npr. as libralis, solidus, funta, marka itd. Budući da država kuje novac i da se ono vrši po odredbama zakona o novcu, kojim je utvrđen novčani sustav u okviru države, akt kovanja potvrđuje u novo doba ne samo količinu i finoću metala u komadu kovanog novca, nego i to da on u potpunosti odgovara svim zakonskim odredbama koje se na njega odnose.

Kovani novac je predstavljao bazu novčanog sistema, nego je bio pravi novac oko kojega su se kretala osnovna razmatranja teorije novca, dok su sva ostala plaćevna sredstva bila tretirana kao surogati novca i često im se potpuno krivo, pridavala samo sporedna važnost.

Budući da je novčana jedinica bila redovno mala količina kovine, izuzev funtu sterlinga, to su najmanji komadi kovanog novca i nosili 5, 10 ili 20 novčanih jedinica, a najviše 100. Samo su se ovim novcem mogla vršiti plaćanja u neograničenom iznosu. Sve ostale vrste plaćevnih sredstava bile su pomoćni ili akcesorni novac podvrgnut raznim ograničenjima u pogledu njihova izdavanja, a u svrhu održavanja njihove vrijednosti na bazi metalnog novca.

Zakonski utvrđen broj koji kod novca pune vrijednosti određuje koliko se komada novčane jedinice kuje iz jedne jedinice težine npr. 1 kg valu tamnog metala, naziva se novčana stopa. Budući da se zlato zbog svoje mekoće nije moglo samo kovati, zlatu se morala pridodati izvjesna količina srebra, bakra ili antimona, da bi se postigla potrebna tvrdoća i tako su nastali neki stalni odnosi između čistog zlata i primjese u metalnom novcu, koji se izražavaju ili u promilima ili u karatima gdje je osnovica 24. Najpoznatije su legure 900, 840, 750 i 580 %, u karatima pak 22, 18 i 14. Taj se odnos zove finoća.²³

Budući da kod kovanja nije moguće točno pogoditi propisanu težinu po zakonu o novcu kod svakog pojedinog komada novca, zakon propisuje koliko pojedini komadi mogu u težini odstupati od one koja je zakonski propisana. Ta se granica zove remedij ili tolerancija. U prometu se kovani novac izliže i time gubi na težini. Zakon također propisuje i najmanju težinu do koje novac po zakonu može ostati u prometu i služiti po nominalnoj vrijednosti za neograničena plaćanja. Ta se najmanja težina zove dopuštena težina.

²³ Tomašević, J. (2004). op. cit., str. 65.

U prometu često ostaje i novac koji je izgubio više težine nego što je propisano, ali je kod toga važno da taj novac ipak cirkulira jer ga svako prima. To je naročito bio slučaj kod trgovačkog novca koji je vrlo često bio jako izlizan. Ona strana kovanog novca na kojoj se nalazi njegov naziv odnosno gdje je u vidu lika vladara ili grba utisnut znak državne vlasti zove se lice, a druga strana naličje. Kako bi se spriječilo struganje metala sa ruba, koje je naročito ranije bilo vrlo uobičajeno, u novo se doba kod svakog kovanog novca rub tako podešava da je to struganje nemoguće, a da se ne primijeti. Rub je ili nazubljen ili pak na njemu stoji kakav natpis

Današnji papirnati novac i kovanice primjeri su fiat novca. Dakle, radi se o novcu koji se ne može pretvoriti u zlato. Depozitni novac (knjižni, žiralni ili pisani novac) je novac koji se ne posjeduje, za razliku od papirnog novca i kovanica u fizičkom obliku i nalazi se na bankovnim računima. Riječ je o novcu gdje deponenti slobodno i bez prethodne najave mogu podići gotovinu ili napraviti drugi prijenos.²⁴

3.1.3. Papirni novac

Povijest papirnog novca potječe iz Kine u 7. stoljeću kada su trgovci koristili papir koji sadrži obećanje plaćanja, sličan današnjoj zadužnici. Ovaj je papir imao vrijednost i mogao se zamijeniti za proizvode. Ovo je imalo značajan napredak prilikom plaćanja jer trgovci nisu imali potrebnu nositi značajnu količinu kovanica. Tijekom 10. stoljeća korištenje papirnatog novca širi se Azijom. U to je vrijeme oskudica bakra dovodi do regulacije upotrebe novčanica i samo je vlada dobila ovlasti tiskanja novčanica. U sedamnaestom stoljeću je u Europi započelo tiskanje novčanica.

Prvi papirni novac u Europi izdala je Švedska 1661. godine, funkcionirajući kao dokaz o pologu. Bank of Stockholm je tada počela dostavljati novčanice onima koji su u njezinoj ustanovi držali zlato ili drugi metal. Od 18. stoljeća je izdavanje papirnatog novca postalo široko rasprostranjeno u Europi, što je uvijek bilo potpomognuto zlatom u vlasništvu države. Za svaku tiskanu novčanicu odgovarajuća središnja banka morala je u svojim trezorima imati protuvrijednost u uncama metala zlata. To je značilo razliku od izvornog kineskog papirnatog novca koji se temeljio samo na povjerenju.²⁵

²⁴Ferenčak, I., op. cit. str. 346.

²⁵Paper money, dostupno na: <https://hr.economy-pedia.com/11039874-paper-money>, (24.08.2022)



Slika 4. Prvi papirni novac izdala je Švedska 1661. godine

Izvor: <https://www.riksbank.se/en-gb/about-the-riksbank/history/historical-timeline/1600-1699/first-banknotes-in-europe/>, (23.08.2022)

Klasični zlatni standard je jamčio konvertibilnost novčanica, do tada je standard poluga i zlato devizni standard uveden nakon Prvog svjetskog rata. Standard poluge značio je da je u optjecaju standard papira novac (zlatni novac, baš kao i standard razmjene zlata, povučena iz optjecaja) s zlatnim omotom u obliku zlatnih poluga. Konvertibilnost je bila ograničena na ono što su vlasnici novca mogli pretvoriti u zlato i pretvoriti samo iznos papirnog novca koji odgovara vrijednosti zlatne poluga.²⁶

Slika 5. Britanski zlatnik



Izvor: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/economics-business-and-labor/money-banking-and-investment/gold-standard>, (11.08.2022)

²⁶Tomašević, J. (2004). op. cit., str. 65.

Slika 5. prikazuje Britanski zlatnik ili kovanicu od 1 funte koja je bila vodeći zlatnik u opticaju tijekom razdoblja klasičnog zlatnog standarda.

U Engleskoj su poluge standard uvedene 1925. godine, težina zlatne poluge bila je 12,44 kg. Ovaj standard nije obuhvaćao obvezu konverzije nacionalne valuta u zlatu. Mogle su se mijenjati samo konvertibilne strane valute koje su se pojavile na tzv. rezervne valute (dolari, funte).²⁷ Tijekom i nakon Velike depresije (1929.-1933.) standard zlata je napušten i u opticaju je fiducia trust ili fiat novac. Fiat novac je novac bez ili gotovo bez ikakve intrinzične vrijednosti koji obavlja funkcije novca zahvaljujući državnoj opskrbi.²⁸

A 1970-ih godina nestala je potpora papirnatom novcu za zlato, poznato kao zlatni standard. Dakle, optjecaj novčanica ponovno je osiguran isključivo vjerom i konsenzusom korisnika. Današnji papirni novac nema nikakvog pokrića u zlatu ili nekoj drugoj robi, a samo zlato nema nikakvu monetarnu ulogu. Suvremene države ne drže (službene) monetarne rezerve u zlatu niti taj metal ima ulogu platnog sredstva u svjetskim financijama. Ipak, većina zemalja ne odriče se zlatnih rezervi i čuva ih u svojim sefovima.²⁹

Valuta se odnosila na papirni novac (novčanice), ako postoje pored ili umjesto njih zlatni (žigosani) novac, moraju biti u potpunosti obloženi zlatom. Papirni novac izvorno je bio mjenica. Novčanica kao prvi oblik papirnatom novcu imala je zlatnu poledinu. To je zadužnica koju izdaje banka i plativa i zamjenjiva za gotovinu (zlato) i može se koristiti.

Porijeklo žiralnog novca je u Engleskoj, gdje su bankari uslijed nedostatka novčanica poslije strogog zakona Roberta Pila o Banci Engleske (1844), počeli služiti virmanom kao načinom plaćanja. Jedna od bitnih razlika između novčanica i žiralnog novca sastoji se u tome što novčanice po pravilu izdaje emisijska banka, dok žiralni novac izdaje i svaka druga banka.³⁰

²⁷Tikkanen, A., (2019). *A Brief (and Fascinating) History of Money*, dostupno na: <https://www.britannica.com/story/a-brief-and-fascinating-history-of-money>, (21.06.2022)

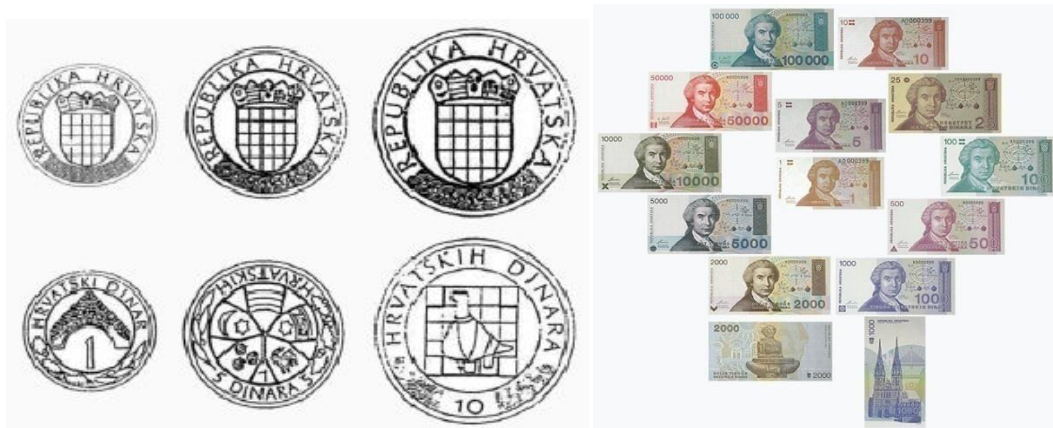
²⁸Ibid.

²⁹Fiat novac <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (24.06.2022.)

³⁰Žiralni i fiat novac <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (25.06.2022.)

3.2. Hrvatski novac

Hrvatski dinar u optjecaj je pušten 23. prosinca 1991. godine. Uvođenje hrvatskog dinara kao zakonskog sredstva plaćanja u Republici Hrvatskoj označilo je dovršetak procesa monetarnog osamostaljenja Republike Hrvatske. Hrvatski dinar bio je izdan kao privremeni novac i od Ministarstva financija, a novčanice te valute nosile su potpis ministra financija. Taj novac nije izdala Narodna banka jer je trebao poslužiti kao prijelazno sredstvo u procesu monetarnog osamostaljivanja i stvaranju zdravih temelja, a ponajprije u postizanju stabilnosti cijena, za uvođenje nacionalne valute. kovanice nisu izrađivane, a novčanice dinara izdane su u apoenima od 1, 5, 10, 25, 100, 500, 1000, 2000, 5000, 10000, 50000 i 100000.



Slika 6. Kovanice i novčanice hrvatskog dinara

Izvor: Vidović, J.: Platni promet, Sveučilište u Splitu, Split, 2014., str. 19.

Hrvatska kuna (HRK) je trenutno službena valuta, a uvedena je 30. svibnja 1994. godine i zamijenila je hrvatski dinar.



Slika 7. Kovanice i novčanice Hrvatske kune

Izvor: <https://www.eivanec.com/hrvatska-kuna-na-danasnji-dan-prije-25-godina-uedena-je-kao-novcana-valuta>,
(29.06.2022)

Republika Hrvatska je ušla u euro područja te je u procesu uvođenja Eura.

3.3. Fiducijarni novac

U modernim gospodarstvima poput eurozone koristi se fiducijarni novac. To je novac koji se smatra zakonskim sredstvom plaćanja i izdaje ga središnja banka. Banke imaju mogućnost kreiranja novca u obliku novih depozita. Pojedinačna banka ne može kreirati više novca u obliku depozita od volumena depozita kojega drži iznad obvezne rezerve. Razlika između viška rezervi i potrebnih rezervi je važna jer ona ima ključnu ulogu u kreiranju novca u sustavu komercijalnih banaka. Ukupni depoziti od strane bankarskog sustava jednaki su početnoj vrijednosti depozita u sustavu puta recipročna vrijednost stope potrebne rezerve.³¹

Kreiranje novca od strane banaka je jedan od najvažnijih izvora kreditnih sredstava u privredi. On je važan kod ponude štednje u davanju sredstava za investicije tako da privreda raste. Novac koji kreiraju banke odmah je na raspolaganju za potrošnju pa ako ga država ne kontrolira može potaknuti inflaciju. Zato središnje banke reguliraju novčanu ponudu kontrolirajući rast rezervi banaka.³²

³¹Novak, B. op. cit. str. 164.

³²Ibid.

Papir od kojeg su izrađene novčanice u biti je bezvrijedan.³³ Ipak, prihvaća se u zamjenu za robu i usluge jer ljudi vjeruju da će središnja banka održati vrijednost novca stabilnom tijekom vremena. Ako središnje banke to ne učine, fiat novac će izgubiti svoju uobičajenu prihvaćenost kao sredstvo razmjene i svoju privlačnost kao pohranu vrijednosti.

3.4. Vremenska vrijednost novca

U sadašnjoj fazi novčane privrede, novčani sustav kod većine ekonomski razvijenih zemalja sadrži dvije osnovne vrste novca u unutrašnjoj novčanoj cirkulaciji, i to:³⁴

- 1) gotovinski novac, koji se izražava u vidu novčanica ili papirnog novca, kao i u vidu metalnog novca,
- 2) žiralni novac, koji, kao što smo već rekli, ima i više drugih naziva sa istim značenjem

Novčanice izdaje emisijska banka, a papirni novac izdaje bilo emisijska banka bilo država, dok je kovanje metalnog novca danas u većini slučajeva u isključivoj nadležnosti države. Žiralni novac predstavlja za sada najdalji domet, u razvoju novčanih oblika, a poslije njega, sudeći bar po njegovom apstraktnom karakteru, moglo bi, kako izgleda, da dođe još samo nemonetarno doba.

³³Razvoj pojavnih oblika novca, https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.hr.html, (29.06.2022)

³⁴Vrste sadašnjeg novca u optjecaju <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (22.06.2022.)

3.5. Budućnost novca

Novac i općenito financije u posljednje vrijeme su podložni značajnim promjenama koje će preoblikovati njihove uloge u životima običnih ljudi i općenito poslovanju. Novac ima brojne funkcije, različite oblike i mnoštvo mehanizama za obavljanje transakcija. Tri su osnovne točke koje zajedno daju čvrstu analitičku osnovu za razumijevanje novca. Prvo, za većinu ekonomista novac ima tri klasična funkcije, kao obračunska jedinica, sredstvo plaćanja i pohrana vrijednosti. U budućnosti malo je izgleda za promjenu ovih osnovnih atributa.³⁵

Postoji niz oblika novca, od kojih ne moraju obavljati sve tri funkcije. U budućnosti postoje šanse da će sadašnji oblici novca biti pridruženi novi m oblicima, iako je teško utvrditi vjerojatnost širokog prihvaćanja. Nesumnjivo će doći do promjene oblika novca kako u transakcijskim metodama, odnosno fizičkim i digitalnim oblicima,

3.5.1. Virtualni novac

Za virtualne valute se svakako može reći da su jedan od fenomena tehnološkog razvoja u današnjem svijetu financija. Tu se posebno može istaknuti vrsta virtualne valute koja se naziva kriptovaluta, a nastala sa svrhom izbacivanja bilo kojeg posrednika iz međusobne trgovine, gdje jamstvo za ispravnost transakcije ne jamči nikakvo središnje regulatorno tijelo, već matematički (kriptografski) protokol u osnovi kriptovalute.

Prva i trenutačno najpoznatija kriptovaluta je bitcoin. Bitcoin je računalna datoteka, koja je pohranjena na računalu i može služiti kao digitalni novac. Nastao je iz želje da se izbjegne središnja kontrola i posredništvo u novčanim transakcijama te smanje transakcijske . marže u mrežnom poslovanju.

³⁵ <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/bitcoin-and-digital-virtual-money-icons-set-vector-23126899>, (28.08.2022)

Slika 8. Virtualni novac



Izvor: <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/bitcoin-and-digital-virtual-money-icons-set-vector-23126899>, (28.08.2022)

Virtualna valuta, poput bitcoina, omogućuje prijenos novca bez potrebe za korištenjem banaka. Koristi kriptografsku tehnologiju zvanu blockchain koja gradi zajedničku i javno provjerljivu bazu podataka transakcija kako bi se spriječila prijevara. To stvara povjerenje između prodavača i kupaca, čime se eliminira potreba da se banke uključe u provjeru procesa. Virtualne valute nude i prednosti i nedostatke. Transakcije u virtualnim valutama mogu biti jeftinije, brže, sigurnije i transparentnije.

U središnjim ekonomskim sustavima regulira se vrijednost valuta tako što jednostavno tiskaju jedinice normalnog novca ili zahtijevaju dopune u digitalnih bankarskim knjigama. Međutim, vlada ne može proizvesti jedinicu kriptovalute i kao takva pri čemu vlada ne može osigurati podršku za tvrtke, banke i gospodarske subjekte koji imaju vrijednost imovine mjerenu po decentraliziranoj kriptovaluti.³⁶ Osnovni tehnički sustav na kojem se sada zasnivaju sve kriptovalute je stvoren od strane anonimne grupe ili pojedinca.

³⁶ Kolar Dimitrijević, K., (2013). *Povijest novca u Hrvatskoj od 1527.do 1941. godine*. Hrvatska narodna banka, Zagreb, str. 6.

Danas postoji tisuće specifičnih kriptovaluta najviše su slične odnosno potiču iz prve u potpunosti realizirane kriptovalute Bitcoin-a. Većina kriptovaluta je dizajnirane za postupno uvođenje novih novčanih jedinica, postavljanje krajnje granice na ukupan iznos novca koji će ikada biti u opticaju.

3.5.2. Digitalni novac

Digitalni ili elektronički novac predstavlja jedan od načina odvijanja elektroničkog plaćanja. Navedeni oblik novca pojavio se kao posljedica sve veće važnosti interneta te potrebe iskorištavanja mogućnosti koje pružaju računalne mreže.³⁷

Digitalni novac (ili digitalna valuta) odnosi se na bilo koje sredstvo plaćanja koje postoji u čisto elektroničkom obliku. Digitalni novac nije fizički opipljiv poput novčanice ili kovanice. Obračunava se i prenosi putem online sustava. Digitalni novac također može predstavljati fiat valute, poput eura. Digitalni novac se razmjenjuje pomoću tehnologija kao što su pametni telefoni, kreditne kartice i online mjenjačnice kriptovaluta. U nekim slučajevima može se pretvoriti u fizičku gotovinu korištenjem bankomata.

Slika 9. Elektronsko plaćanje



Izvor: <https://smind.hr/online-metode-placanja-u-europi/>, (28.08.2022)

³⁷ Buterin, D., Ribarić E., Savić S. (2015): *Bitcoin–nova globalna valuta, investicijska prilika ili nešto treće?*. Zbornik Veleučilišta u Rijeci 3.1 (2015): 145-158.

Povećanjem broja elektroničkih transakcija povećava se ukupan promet računalnih mreža, čime se direktno utječe na zadovoljstvo potrošača te se pojednostavljenjem odvijanja transakcija snižavaju njihovi troškovi. Potrebno je napomenuti kako su troškovi transakcija koje se odvijaju internetom značajno niži od troškova transakcija obavljenih u bankarskim poslovnica.

Elektronički oblici novca nastali su 1960. godine u SAD-u kada je predstavljen EFT POS5 sustav koji je uveo elektroničko plaćanje među bankama. U razdoblju koje je slijedilo sve se europske banke povezale EFT sustavima. Elektronički novac postoji isključivo unutar bankarskog sustava te se njegov promet ostvaruje računalnim sustavima i korištenjem računalnih mreža, internetom i digitalnim sustavima za pohranu podataka (kreditne kartice). Digitalna valuta je oblik elektroničkog novca koji djeluje kao alternativna valuta te je prenosiva između pojedinaca, bez potrebe korištenja konvencionalnog bankarskog sustava.

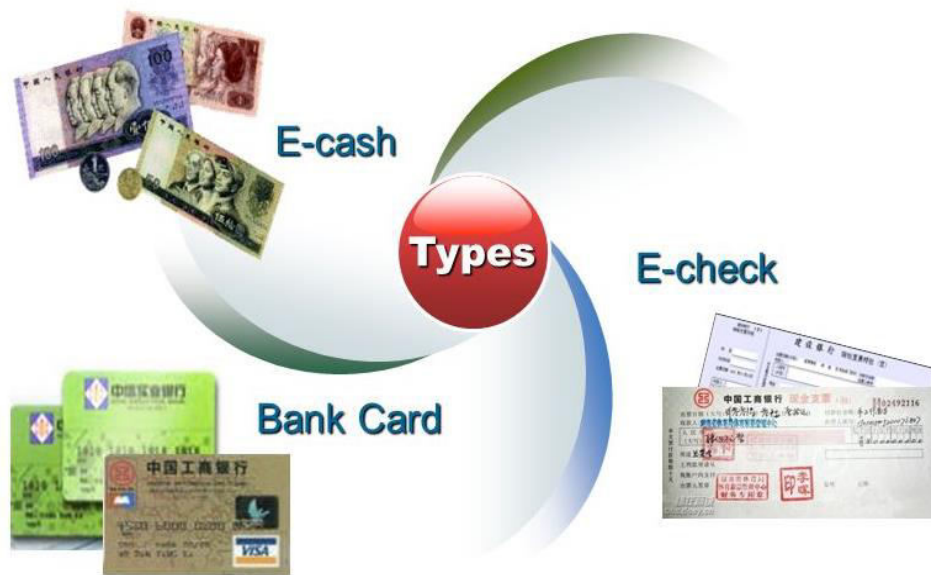
Tijekom proteklog vremena sve je više elektronskog plaćanja. Neki oblici predstavljaju nove oblike novca. Digitalna gotovina, digitalni novčanici, kartice s pohranjenom vrijednošću, mikroplaćanja su nove tehnologije koje se vežu uz digitalni novac. Iako još uvijek dominiraju kreditne i drugi načini plaćanja se sve više koriste. U nadolazećem periodu očekuje se razvoj kombinacija današnjih elektroničkih instrumenata plaćanja (kartica, čipom i računalom).³⁸

Priča o digitalnim valutama nastavak je dugotrajne sage o ekonomiji, tržištima i robnoj razmjeni u ljudskom društvu. Gledajući unatrag na povijest interneta, može se zaključiti da kriptografija s javnim ključem i digitalni potpisi omogućuju digitalne valute.³⁹ Digitalna valuta može biti centralizirana (sa središnjom kontrolnom točkom ponude novca) ili decentralizirana, gdje je kontrola ponude regulirana konsenzusom i potvrđena od strane mreže korisnika.

³⁸ The Future of Money, (2002): OECD, dostupno na: <https://www.oecd.org/futures/35391062.pdf>, (21.08.2022)

³⁹ Cryptocurrencies, dostupno na: <https://dig.watch/topics/cryptocurrencies>, (30.06.2022)

Slika 10. Oblici digitalnog novca



Izvor: <https://slideplayer.com/slide/10617500/>, (10.08.2022).

Centralizirani oblik digitalnog novca je kao institucija e-novca. Potaknuta tehnološkim napretkom centralizirana digitalna valuta će u bliskoj budućnosti postati glavni alat za nacionalne banke.⁴⁰ Decentralizirane digitalne valute uključuju kriptovalute i tokene izdane online bez mehanizama financijske sigurnosti.

E-novac je pohranjena vrijednost ili unaprijed plaćeni mehanizam plaćanja putem terminala na prodajnom mjestu, izravnih prijenosa između dva uređaja ili čak otvorenih računalnih mreža kao što je Internet. Elektronički novac je plutajuće potraživanje koje nije povezano ni s jednim određenim računom. Primjeri e-novca su bankovni depoziti, elektronički prijenosi sredstava ili procesori plaćanja.⁴¹ E-novac se također može pohraniti i koristiti putem mobilnih telefona ili na računaru za plaćanje na internetu.

⁴⁰The Future of Money, (2002): OECD, dostupno na: <https://www.oecd.org/futures/35391062.pdf>, (21.08.2022)

⁴¹Cryptocurrencies, dostupno na: <https://dig.watch/topics/cryptocurrencies>, (30.06.2022)

Kako bi opisali decentralizirane oblike digitalne valute koji se pojavljuju na internetu, regulatori su počeli koristiti izraz virtualna valuta. Europska središnja banka definirala je virtualne valute kao vrstu nereguliranog digitalnog novca koji izdaju i obično kontroliraju njegovi programeri, a koriste ga i prihvaćaju članovi određene virtualne zajednice.⁴²To je digitalni prikaz vrijednosti koji niti izdaje središnja banka ili javno tijelo, niti je nužno povezan s fiksnom valutom, ali ga prihvaćaju fizičke ili pravne osobe kao sredstvo plaćanja i može se prenijeti, pohraniti ili trgovati elektronički. To se odnosi na kriptovalute.

⁴²Ibid.

5. ZAKLJUČAK

Na kraju rada se zaključuje kako je novac jedan od pokretača čovjekova napretka. Novac je odnos između dužnika i vjerovnika. Sva financijska imovina se vrednuje u novcu, a tijekom sredstava između davatelja i uzimatelja zajmova odvija se pomoću novca. Novac igra ključnu ulogu u suvremenoj ekonomiji. Moderni novac razvio se iz robne razmjene trampe. Novac i kredit su u modernim narodnim gospodarstvima okvir i podloga čitavog privrednog života. Međutim novac i kredit nisu bili oduvijek od takve važnosti u ljudskom društvu. Novac služi kao sredstvo prilikom razmjene dobara i usluga. Olakšava i ubrzava razmjenu.

Novac je univerzalno prihvaćen protuusluga koju je svatko spreman primiti u zamjenu za dobro ili uslugu koje on prodaje. Banke imaju mogućnost kreiranja novca u obliku novih depozita. Pojedinačna banka ne može kreirati više novca u obliku depozita od volumena depozita kojega drži iznad obvezne rezerve. Kreiranje novca od strane banaka je jedan od najvažnijih izvora kreditnih sredstava u privredi. Novčanice izdaje emisijska banka, a papirni novac izdaje bilo emisijska banka bilo država, dok je kovanje metalnog novca danas u većini slučajeva u isključivoj nadležnosti države.

Novac je mijenjao oblik tijekom vremena. Trampa se temeljila na razmjeni u kojoj se roba ili usluge izravno razmjenjuju za drugu robu ili usluge. Ova razmjena nema zajednički oblik valute pa se sva trgovina mora odvijati za drugu robu ili usluge. Prvi novac obično je bio robni novac, odnosno predmet od materijala koji je imao tržišnu vrijednost. Naturalni ili robni novac bio je prvi oblik novca. Novac nastaje tek kada plemeniti metali zlato i srebro preuzmu ulogu zajedničkog ekvivalenta.

Kasnije se pojavio reprezentativni novac u obliku novčanica, koji se mogao zamijeniti za određenu količinu zlata ili srebra. Točni početci kovanja novca nisu poznati, ali ipak se razvoj novca veže uz razdoblje 600 godina prije Krista. Povijest papirnog novca potječe iz Kine u 7. stoljeću kada su trgovci koristili papir koji sadrži obećanje plaćanja, sličan današnjoj zadužnici. Današnji papirni novac i kovanice primjeri su fiat novca. Dakle, radi se o novcu koji se ne može pretvoriti u zlato.

Priča o digitalnim valutama nastavak je dugotrajne sage o ekonomiji, tržištima i robnoj razmjeni u ljudskom društvu. Elektronički novac je plutajuće potraživanje koje nije povezano ni s jednim određenim računom. Postoji niz oblika novca, od kojih ne moraju obavljati sve tri funkcije. U budućnosti postoje šanse da će sadašnji oblici novca biti pridruženi novi m oblicima, iako je teško utvrditi vjerojatnost širokog prihvatanja.

Za virtualne valute se svakako može reći da su jedan od fenomena tehnološkog razvoja u današnjem svijetu financija. Tu se posebno može istaknuti vrsta virtualne valute koja se naziva kriptovaluta, a nastala sa svrhom izbacivanja bilo kojeg posrednika iz međusobne trgovine, gdje jamstvo za ispravnost transakcije ne jamči nikakvo središnje regulatorno tijelo, već matematički (kriptografski) protokol u osnovi kriptovalute. Prva i trenutno najpoznatija kriptovaluta je bitcoin. Bitcoin je računalna datoteka, koja je pohranjena na računalu i može služiti kao digitalni novac.

Digitalni ili elektronički novac predstavlja jedan od načina odvijanja elektroničkog plaćanja. Navedeni oblik novca pojavio se kao posljedica sve veće važnosti interneta te potrebe iskorištavanja mogućnosti koje pružaju računalne mreže. Digitalni novac (ili digitalna valuta) odnosi se na bilo koje sredstvo plaćanja koje postoji u čisto elektroničkom obliku. Digitalni novac nije fizički opipljiv poput novčanice ili kovanice. Obračunava se i prenosi putem online sustava. Digitalni novac također može predstavljati fiat valute, poput eura.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Buterin, D., Ribarić E, Savić S. (2015): Bitcoin–nova globalna valuta, investicijska prilika ili nešto treće?. Zbornik Veleučilišta u Rijeci 3.1 (2015): 145-158.
2. Ferenčak, I. (2003). *Počela ekonomike*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek.
3. Ferguson, N. (2009). *Uspon novca*, Ljevak., Zagreb.
4. Goodhart, C.A.E. (1977). The Role, Functions and Definition of Money. In: Harcourt, G.C. (eds) *The Microeconomic Foundations of Macroeconomics. Other International Economic Association Publications Series*. Palgrave Macmillan, London.
5. Klarić, P. Vedriš, M. (2014). *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb.
6. Kolar Dimitrijević, K., (2013): Povijest novca u Hrvatskoj od 1527.do 1941. godine. Hrvatska narodna banka, Zagreb.
7. Kovač, D. (2020). Prvi kovani novac. *Numizmatičke Vijesti*, 62 (73), 5-13.
8. Maričić, Z. (2017). *Novac i bankarstvo*, Veleučilište Marko Marulić, Knin.
9. Novak, B. (1999). *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek.
10. Slakoper, Z. Gorenc, V., (2009). *Obvezno pravo*, Novi informator, Zagreb.
11. Tomašević, D. (2013). *Novac i odnos prema bogatstvu*, Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu, 15(31).str. 1-4.
12. Tomašević, J. (2004). *Novac i kredit*, Ekonomski fakultet, Zagreb.

Internet izvori:

1. Cryptocurrencies, dostupno na; <https://dig.watch/topics/cryptocurrencies>, (30.06.2022)
2. Vrste sadašnjeg novca u optjecaju
<http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (22.06.2022.)
3. Tikkanen, A., (2019). A Brief (andFascinating) Historyof Money, dostupno na: <https://www.britannica.com/story/a-brief-and-fascinating-history-of-money>, (21.06.2022)

4. Razvoj pojavnih oblika novca,
https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.hr.html, (29.06.2022)
5. Povijest novca i njegove funkcije na <http://www.vern.hr/docs/medijske-stipendije-2012-2013/RIF/Zarko-Primorac-Novac-odakle-dolazi-kamo-odlazi-04-01-2013.pdf> (24.06.2022.)
6. Fiat novac <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (24.06.2022.)
7. Žiralni i fiat novac
<http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (25.06.2022.)
8. Cryptocurrencies, dostupno na; <https://dig.watch/topics/cryptocurrencies>, (30.06.2022)
9. Razvoj pojavnih oblika novca,
https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.hr.html, (29.06.2022)
10. Povijest novca i njegove funkcije na <http://www.vern.hr/docs/medijske-stipendije-2012-2013/RIF/Zarko-Primorac-Novac-odakle-dolazi-kamo-odlazi-04-01-2013.pdf> (24.06.2022.)
11. Tikkanen, A., (2019). A Brief (and Fascinating) History of Money, dostupno na: <https://www.britannica.com/story/a-brief-and-fascinating-history-of-money>, (21.06.2022)
12. Paper money, dostupno na: <https://hr.economy-pedia.com/11039874-paper-money>, (24.08.2022)
13. Fiat novac <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (24.06.2022.)
14. Žiralni i fiat novac
<http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (25.06.2022.)
15. Vrste sadašnjeg novca u optjecaju <http://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2009/06/1626387712/novac-od-kraja-xv-do-sredine-xx-stoljeca.html> (22.06.2022.)
16. Bitcoin and digital virtual money, <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/bitcoin-and-digital-virtual-money-icons-set-vector-23126899>, (28.08.2022)

17. The Future of Money, (2002): OECD, dostupno na:
<https://www.oecd.org/futures/35391062.pdf>, (21.08.2022)

POPIS SLIKA

Slika 1. Povijest novca	7
Slika 2. Prikaz trampe	8
Slika 3. Prvi kovani novac 640. pr. Krista	10
Slika 5. Prvi papirni novac izdala je Švedska 1661. godine	13
Slika 4. Britanski zlatnik	13
Slika 6. Kovanice i novčanice hrvatskog dinara	15
Slika 7. Kovanice i novčanice Hrvatske kune	16
Slika 8. Virtualni novac	19
Slika 9. Elektronsko plaćanje	20
Slika 10. Oblici digitalnog novca	22